

United States Holocaust Memorial Museum.

Rozhovor s Hildegard Sedlářovou

RG-50.675.0044

Dobrý den.

Dobrý den.

Můžete se mi prosím představit?

Ano, jmenuji se Hildegard Sedlářová. Jsem se narodila ve Šternberku Světlov osmnáct v roce dvacet šest. Tisíc dvacet šest.

Jaké bylo vaše rodné příjmení?

Lux. Luxová. Lux. Hildegard Lux.

Víme, že před válkou ve Šternberku žili vedle sebe Češi, Němci, židé...

Všecko... ano...

Můžete popsat, jakým způsobem zde tyto národnosti žily?

My jsme všeci byli jak kamarádi spolu. To nebylo – ty jsi Čech nebo ty jsi Němec, ty jsi žid... že... Až potom, jak Hitler přišel, jak ti nazi, tak to začalo. Ale já vám tolik řeknu, to byl moc malý procent. Ja? Ale to... lidi měli strach, nebo nedostali práce, když nešli do tý nacistický partaje, nebo děcka nesměly studovat, to víte, jak bylo u komunistů? Ale tam to bylo ještě horší. A když se něco řeklo, jenom slovíčko a už jste šla.

Když říkáte, že jste byli všichni přátelé nebo že ty vztahy byly dobré mezi jednotlivými těmi...

My jsme se všeckými...

Vy jste... pamatujete si na nějaké židovské rodiny zde ve Šternberku a okolí?

Ja, ja. My jsme hodně... Gesslerovi, Max Gessler s rodinou, té paní Gesslerové jsme zachránili život. Ta byla u nás, maminka, ja?

Já bych jenom poprosil, že bych se napřed zeptal na ty různé rodiny a potom bysme přešli dál, co se dělo. Mě to zajímá před válkou ještě, před válkou...

Dobře. Před válkou jsem byla děcko.

Říkala jste Gesslerovi, co dělali Gesslerovi?

Měli obchod textilem, ti měli textilem... A ta Věra Gesslerová, ta byla moja kamarádka. A ony, paní Gesslerová a ta Věra, ty byly v koncentráku a už se nevrátily, pan Gessler šel do Rusko, a bojoval proti fašisti, ja... A v pětáctýřicátým roku nás přišel navštívit a poděkoval za to, jak jsme maminku, jak

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

jsme jí zachránili život, a pak jsme jí seděli do vlaku a ona jela do Vídně, a letěli do... do Londýn. S rodinou, ona měla ve Vídni ještě rodinu. Paní Gesslerová, stará.

Můžete říct, vzpomenete si ještě na nějaké další židovské rodiny?

Ja, ja, paní Brachová, Nettelovi, Nettelovi,, pak Herlich, hodně...

Co dělali třeba ti Nettelovi?

Ti měli... všeci měli obchody. Ti měli všeci obchody.

A kde byly ty obchody?

Kde byly... náměstí všecko. Ja...

A do školy s vámi chodily židovské děti?

Se mnou ne, se mnou ne. Ta Věra byla mladší o rok, to byla kamarádka moja, ale tak nevím... do mojí třídy ne.

A na gymnáziu?

Gymnázium mohli tak dlouho chodit, jak přišli ti nacisti, a pak museli ven. Nesměli studovat.

Takže k vám chodili na gymnáziu... na gymnáziu jste měla židovské spolužáky?

Jo, jo, jo, jsem měla... počkejte... jak ona se jmenovala... ona byla mě navštívila... v Kanadě jsou. A když sem přijela, tam mě vždycky navštívila. Heidi se jmenovala. Ale sakra s tím druhým jménem... vidíte, to už zapomenu. Měli továrnu.

My jsme u vás byli před několika měsíci...

No.

... a vy jste mi vyprávěla zážitky, které se dotýkají tohoto tématu, a zmínila jste tenkrát Klimešová... je možné, že se jmenovala...?

To... Klimeš Heidi, vidíte teď mi říkala... Klimeš Heidi. To byla ona, no. Klimešová. Ti měli továrnu. Na textil.

Říkala jste, že v určitý moment musela opustit školu.

Ja, aj ten bratr. Ještě měla bratra, ten taky. Ti nesměli studovat.

Vzpomenete si na ten den, kdy byli vyloučeni ze školy, jak vám to kdo sdělil, jestli vám to řekl učitel nebo jak to proběhlo?

Víte, oni ani nebrečeli ani se to... protože měli strach. Oni se strašně báli všeci. Něco říct. Heidi to je ta, Klimešová, co mě vždycky navštívila. Co když sem přijela. Mě pozvala tady do vrchu do penzion vždycky. A to jsme vykládaly. No.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Říkáte, že židovské děti musely opustit školu, co ještě... jak se to ještě dotkla ta nacisti... to období nacismu židů?

Víte, to jsme vůbec nevěděli, to bylo všechno tak potichu, to oni v noci pro ně přišli nebo ztratili se a hotovo.

Říkala jste, že většina těch židů ve městě měla různé obchody nebo továrny...

Ja, všeci měli obchody...

Co se s nimi stalo poté...?

Ty obchody, to zabrali ti nazi, co šli do partaje tý, tý nacistický, ti to dostali. Gesslerovi taky, ten obchod taky dostal. A maminka šla do města a ona seděla venku a plakala, měla jenom tašku, kabelu, a ona říkala, „Gesslerová, co je s váma,“ a ona plakala a říkala, „Mě vyhodili,“ tak si jí vzala k nám. A ten... já jsem vám říkala, ta paní Brachová, ti neměli obchod, ale krásný dům měli, tady ve Šternberku, a ta Brachová měla jít taky do koncentráku, a ona se u nás, představte si, u paní Gesslerové schovala. A teďko oni hlásili, kdo viděl tu paní Brachovou. A ona vždycky ve dne... my jsme měli zahradu do kopcu, to ona se schovala, ja, a v noci šla dole a spala u paní Gesslerové. A my jsme ale nic neviděli, že. No a soused jí viděl a udal nás, prej ta Brachová je u nás schovaná. Ta „Brach judin“ vždycky, „ta je schovaná u Luxovej na kopcu,“ tak si můžete představit, co to bylo. Teďka přišlo gestapo, to bylo deset hodin večer, to ještě vím, my jsme spali. A maminka šla ven a já za ní, teďka říkali, „Oblečte se, půjdete s námi,“ ježišmarjá, co je... A tak jí vzali s sebou, a kdyby nebyli známí, to byly taky velký tyto.. tak... nazi, ja... A ti zachránili mamince život, ona se potom vrátila. Byla červená, myslím, že jí zbili, a já jsem se jí zeptala a ona říkala, „Já nic neřeknu,“ zakázali něco vykládat, co s ní udělali. A paní Gesslerová zůstala tak dlouho... já jsem vám říkala, maminka posadila v Přerově do vlaku a jela do Vídně, a pak jsme dostali – už jsou v Londýně.

Takže vy říkáte, že v určitý moment se u vás bez vašeho vědomí schovávala ta paní Brachová...

No, no.

A přespávala u paní Gesslerové.

Dole.

Jak se ta paní Gesslerová k vám dostala?

No jsem vám říkala, maminka šla do města, ona seděla venku a plakala, „Ježíš, paní Gesslerová, co je? Co je s váma?“ – „Mě vyhodili...“ a tak jí, „Pojďte... já tam mám ten pokojíček volný a můžete být u nás...“. Tak ona nedostala jídlo, na jídlo ty lístky, to jsme dali ještě od naší, taky nebylo moc, že, a tak... tak jsme si to rozdělili.

Jak dlouho u vás takhle bydlela?

Paní Gesslerová? Víc jak tři čtvrtě roku. Byla... a ten syn, to jsem vám taky říkala, to bylo, jak ti Rusi tady byli, a to už tam byl trochu klid, tak najednou bouchalo na dveřích, ježišmarjá, bratr šel otvírat, důstojník ruský. My jsme se lekli, panebože, co teď bude, a přišel dovnitř a říkal, „No paní Luxová, nepoznáte mne? Já sú ten Max Gessler,“ ježiš, maminka... „Já vám moc děkuju za to, jste vzala tu

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

maminku a ona přišla tam do Vídně...“ no... v týmto... „A jsou v Londoně,“ a on za tři týdny letěl do Ameriky. On tady taky nezůstal. Měl tam taky rodinu. Dal mi ještě tu adresu jeho, ale to víte, jak to bylo v pětáctýřicátém roku, to vám bylo potom všecko jedno. Dneska jste byla doma a zítra vás vyhodili... z baráku...

A to, že u vás paní Gesslerová bydlela, vyvolávalo to nějaký odpor ze strany vašich sousedů nebo kamarádů?

Oni nám říkali vždycky „Judenfeunde,“ ja... to přijdou ti „Judenfreunde,“ my jsme byli ti „Judenfreunde,“ protože jsme vzali tu paní Gessler. A oni byli vždycky hodní na nás, my jsme měli vedle obchod, my jsme holičství dámský a pánský a oni měli obchod vedle. Vedle dědu, že... a pak postavili novej... tu hranicu novou a tak museli ven, tak dědeček koupil naproti barák a pan Gessler kousek dál si taky koupil potom. Domek... tak od té doby se znali a furt jsme byli tak s nima známý.

Kdo vám takto posměšně říkal?

Jak? No starý Šternberáci, co s náma tolik let bydleli. No, plili, když maminka... před maminku... a říkali, že my máme ty židy tak rádi. Nám nic neudělali, my jsme celý život... a nám už děda a babička byla s nima, že...

Vzpomenete si, v kterém roce to mohlo být, kdy k vám takto přišla?

Kdo?

Ta paní Gesslerová.

Ta paní Gesslerová to vím. Já jsem byla třináct let, já jsem chodila potom poslední rok do školy, čtrnáct... To bylo v třiačtyřicátým roku. Na jaře, to vím.

Takže ten osud její rodiny byl takový, že ten syn tedy utekl, jste říkala...

Jaký syn?

Ten její.

Ja, ten Gessler, Max Gessler se jmenoval.

A ona měla muže v té době ještě?

Ne. Ne. Ten byl mrtvý, ten syn už ten obchod vedl. A maminka bydlela s nima. Stará paní Gesslerová.

Říkala jste, že řada těch židů měla obchody na náměstí, víme z jiných míst, že i krátce před válkou nebo právě potom v době nacismu často byly ty obchody třeba pomalovány židovskými hvězdami nebo nápisy...

Ja, ja.

... je to něco, co by se stalo i tady?

Ja, paní Galaschová, on nebyl žid, ona byla židovka, a to vím, oni vzali kameny a rozbili jim okna. To bylo taky náměstí, měli kočáry, panenky a... hračky a takový věci prodávali.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

A kdo jim rozbil ta okna?

No ti, co... ta nazi... já vím, to byla moje šéfová. Já jsem si tam... já jsem byla u nás v obchodě, a ten musel potom do války a ona neměla mistra, tak to musela zavřít, a já jsem byla u tý, Weizlerovi se jmenovali, a to byli takový... A ona vždycky, když někdo přišel a syn padl nebo to, tak „Vy musíte být hrdá, že váš syn mohl pro našeho Führera Hitlera...“ a pak on padl a to byste viděl, co ona udělala. Ja...

A co udělala?

No to brečela, ježismarjá... to ten její syn, ti druzí, to nic nebylo... ti nic nebyli. To byla ta, co rozbila ty okna. Ten...

Jak se jmenoval?

Galasch, ona Weizler, ona Weizlerová, Weizler, a ti Galašovi.

Ti Galašovi, to byla židovská rodina?

Ne, ona byla židovka, on ne. Protože ona nemusel do koncentráku. Když jeden byl kristn, tak ten druhý nemusel.

Bylo víc takových rodin tady, kteří byli smíšení? Jako německo-židovské rodiny?

Byli pár, byli... Nettlovi byli, a to byli čtyři děti, dva kluci a holky. A ta starší a ten starší, ti měli taky kristn, ti nemuseli do koncentráku, ale ti mladí, ten bratr a ta sestra ta mladší, ti museli a už se nevrátili. Nettlovi se jmenovali, Nettl...

Co dělali Nettlovi, čím se živili?

A taky obchod, ti měli kola, šicí stroje, a takový věci prodávali. A Herlichovi zas barvy, taky... všeci ti, co já jsem znala, měli obchody.

Obchodoval s někým z těch židů taky váš tatínek?

Ne, táta ten brzo umřel, ten už ani Hitlera... oni byli spolu, že, dříve... ale on v jednatřicátým roku umřel už táta. To ještě žádný Hitler ani nebyl. Ten přišel nemocný z války, z první. Měl malárii a...

Říkala jste, že té jedné rodině byly rozbity okna...

To Galašovi.

Ptal jsem se, jestli se zde po městě objevily rovněž nějaké protizidovské nápisy, nebo ne? Jestli jste viděla něco takového?

To nevím, ale já vím, oni jim rozbili okna, a to bylo tak: hned přišli, vzali si obchod a ti museli ven, ja... To oni nenapsa... nějak netentovali. Nic nenapsali. Já vím, v Olomouci a tak, to vždycky „Juden raus,“ že, stálo, bylo napsaný, ale u nás ve Šternberku ne.

To jste viděla v Olomouci, něco takového?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ne, ne, to jsem slyšela jenom, strejda tam vždycky jezdil, on říkal, „Jéžišmarjá, tam je to hrozný,“ tam byli víc. A v Prostějově to bylo židovské město. Prostějov, že, to byli textilní... tam to bylo židovské, tento. Ale tam jsme se nedostali, to byl Protektorát už, a tak.

Říkala jste, že paní Gesslerová náhle přišla o místo, kde mohla bydlet, o bydlení. Stalo se to samé i ostatním židům? Nebo mohli zůstat v jejich domech?

Ja, ne, ne... ti, ti Nettlovi... já vím říkám – ti, co měli kristen ženský nebo chlapi, ti mohli to...

Já myslím...

Ale jim sebrali, taky, obchody, dostali to druhý.

Ale ještě předtím, než museli židé ze Šternberka odejít, byli třeba soustředěni v nějakém jednom místě, museli třeba bydlet na nějakém speciálním místě? Nebo mohli zůstat...?

Ne, ne, ti se ztratili přes noc. To jste nic neviděl. Ráno jsme vstávali a ti byli pryč, a ti byli pryč. Ti se ztratili.

Byl se někdo z těch židovských rodin s vámi třeba rozloučit, předtím, než šli do transportu, někdo z těch, které jste znali?

Ti neměli čas. To bylo jak u nás, jak pro maminku přišli... to oni zabouchali a hned... ti neměli čas na to.

Když u vás bydlela paní Gesslerová, byla nějak v kontaktu... nebo vy v kontaktu s jejími příbuznými někde?

Ne, ne. Ne, ne, ne. To nemohla. To by strašně škodila, to nemohla. Potom ten dopis, co my jsme dostali... byl napsaný...

Co jste dostali za dopis?

Ne, až z Vídně přišel dopis, abychom byli tak hodní a tu tetu, to byla teta, posadili do vlaku v Přerově... a oni jí potom ve Vídni vyzvednou z toho, už mají aj pro ní letenku... a museli hodně platit za to, ale mohli ještě ven tenkrát. Se dostali... měli štěstí.

A vy jste doprovázeli tu paní Gesslerovou?

Maminka, maminka, já jsem měla třináct let, že. Maminka s ní jela... to byl taky Protektorát, to museli takový průkaz... to...

A to ona mohla cestovat vlakem?

Ona to dostala povolení. Ona jela s maminkou. Ta měla štěstí. Možná už za měsíc ti druzí konec už... Nesměli... A protože přišel ten Max Gessler poděkovat, on říkal, „Co vy jste udělali pro maminku,“ ale jeho žena a ta Věra, to byla moje kamarádka, ty byly taky v koncentráku a už se nevrátily. Ja, Ja, ja. A my jsme byli furt judenfeunde, oni plili před maminkou.

Když u vás bydlela paní Gesslerová, navštěvovalo vás gestapo nebo policie kvůli tomu?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Podívejte se, maminka jí vzala k nám, jak tam seděla venku, že... A strejda říkal, „Ty musíš jít na gestapo a se zeptat, jak a co si jí můžeš vzít, to není jenom...“ maminka nevěděla, že... A teďka tam šla, a strejda, a tam byl nějaký velký nazi, Jéžišmarjá, Knapek, ten měl továrnu... a byl s nima, ten znal tatínek a maminku moc dobře, tak on říkal, „Nechte paní Luxovou, já jí znám,“ on jí potom zachránil aj život, maminku, jinak by šla taky do koncentráku. Protože on jí říkal, my jsme schovali židy. No...

Říkala jste, že to byla menšina lidí, kteří zde propadli nacismu, že řada lidí to dělal z toho důvodu, aby si udrželi...

Já vám řeknu, moc málo. A ti gestapáci a ti policajti a ta banda, to přišlo všechno z Německa, to nebyl ani jeden od nás tady.

Ale je možné říci, kdo tak typicky byl nejhorlivějším nacistou... nejhorlivějším nacistou... jestli to byli mladí, nebo... kluci nebo?

Podívejte se...

Staří?

... já jsem měla třináct let tenkrát, ja. A my jsme měli kamarádky, ta Heidi Klimešová, a to byla taky židovka, že... A my jsme se nezeptali – jseš židovkou nebo co je, no...

Byla jste svědkem třeba nějaké pronacistické demonstrace, třeba henleinovců ještě před válkou?

Ne, to jsem byla moc malá ještě, děcko, že... A tatínek nám umřel, Ruda měl rok a já jsem měla pět let. No a maminka byla s námi sama. To... ne...

A za války, viděla jste nějaká politická shromáždění, konala se tady nějaká politická shromáždění ve Šternberku?

To byli jenom na První máj, ale to byly všichni ty partaje, že, to byli ti nacisti, a pak byli sociáldemokrati, katolíci... oni šli, to byl takovej průvod, ale tak nic... Tady ve Šternberku byl klidnější, tady nebyl takovej...

Byly tady za války nějaké nacistické symboly viditelně umístěné na veřejném prostranství, nebo ne?

Po válce?

Za války.

Za války... já si nemůžu pamatovat. Já jsem šla ráno o půl osmé do práce a večer do sedmi jsme dělali, to nikdy nebyl sedm, půl osmé, jak jsme šli. A pak jsem byla u té Weizlerové, to jsem vám říkala, co ta byla.

Jak vzpomínáte na konec války, na ty poslední válečné dny a...

Jéžiš.

...co následovalo? Můžete nám popsat, co se zde dělo.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Všeci utkali, ti, co něco... ti byli všeci pryč.

Kdo utekl?

No ti co něco udělali, co udali nebo tak něco, ti lumpi. To všecko byl pryč, ti utekli.

A kam utekli?

Myslím do Německa, když... ale to se to nepovedlo, to už v Československu myslím ještě je chytli. To, co já vím, tenkrát jsem byla... kolik jsem měla... to jsem nebyla ještě vyučená. To jsem měla tak patnáct, šestnáct let, že.

Můžete nám popsat tu atmosféru těsně po válce?

Po válce, tu atmosféru? Lidi byli šťastný, jo. Oni řvali, oni mysleli bude všechno dobrý, protože poslední léta v republice byly strašný tento léta bez práce, ja... To bylo tak, Šternberk byl úplně německý město a co bylo – Láznice, tabák jak dělaj ty cigarety, všechno, co bylo státní – jenom Češi zaměstnaný a Němci neměli práci. Víte a to byl takovej... ale tak nic... já myslím, kdyby to bylo... já vám něco řeknu, to mi můžete věřit – tak dlouho, jak byl prezident Masaryk, ten byl dobrý, ja... Ale jak on umřel a přišel Beneš, to byl fanatik. Já jsem říkala vždycky, to byl malý Hitler, to byl fanatik, ja. To byl. To on, to on všechno udělal. Byl bez práce, Němci neměli práci, a tak to začalo.

Já jsem se ptal na události ve Šternberku v květnu čtyřicet pět. Vlastně, když skončila válka, co se dělo ve Šternberku?

Tady byl tak klid. Tady nebylo tak nic, napřed pár... byli šťastný, mysleli, že jim pečený holubi letěli do pusy. A pak viděli, co bylo.

A co se dělo?

No tak, zavřeli nebo... když se něco řeklo, nebo poslouchalo rádio Londýn, pak viděli, co je to diktatura.

Já myslím rok čtyřicet pět.

Čtyřicet... no hrozný, ješišmarjá... to byli Rusi, napřed přišli... a potom, to bylo hrozný. Vyhodili Němci, pak... z postele, jak byli... dali jim to a ven všecko, bylo to hrozný. Ale to vám řeknu, to jenom ten pól. Ja... Pořádný Čech co měl svoje a to, ten to neudělal. Akorát u Němcích, ti, co za to nemohli, no... museli... ale to bylo víc těch vesnic, víte, co neměli bydlení pořádný a to, ti přišli a byli pánem potom. Vyhodili z baráku lidi... My jsme byli, jak vám mám říct, s námi mohli udělat, co chtěli. My jsme nosili to „N“ – takový bílý plakát, jak židi, ja... a oni mohli s náma... když vás zabili venku, nic... bylo, zabili hodně, strašný...

Mě by zajímalo nejdřív, když přišli Rusové. Jak se tady chovali Rusové ve Šternberku?

Rusi jak sem přišli, to už bylo klidnější. Nejhorší bylo na té hranici, na vrchu potom, ja. To ještě taky zabili a to, ale jak sem přišli, pak to dostali zakázáno, už nesměli, že... A my jsme se ale báli, jak ten pan Gessler přišel, my jsme se lekli, ješišmarjá, co ten tady chce... a to byl tenkrát ten pan Gessler.

Víme, že na řadě míst docházelo k násilnostem, ke znásilňování...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ja, hrozný... hrůza.

Je to něco, co se dělo i tady?

Já jsem byla schovaná, ježíš, já jsem měla štěstí. To u nás bydlela Polka, taková stará. Ona říkala, nemusíte mít strach, já s nima budu mluvit polsky a tak... A já blbá jsem tam vlezla... A teďka oni tu paní taky násil... jak?

Znásilnili?

Ja, tu starou paní, a já jsem vlezla pod postel. On si klekl, baterku měl a svítil a neviděl mě. Představte si. No, já jsem měla sedmnáct let.

A to byl kdo?

Rusi, Rusi, vojáci ožralí jak tito...

A vy jste viděla, že by někoho znásilnili?

Jéžíšmarjá, to byla hrůza, moje kamarádka... ona dostala děcko, měla už syna... hrůza. No, ale pak už nesměli a když to udělali, tak ho zastřelili. Důstojník ruský. Ti si nehráli s nima. No, to... já vám řeknu pravdu, opravdu co já jsem viděla, a to... a co jsem neviděla, to vám nemůžu říct, ale bylo to hrozný. Napřed Rusi, a pak jsme se modlili, ježíš, kdyby jenom Češi přišli. No a pak to šlo.

Když jsme byli za vámi posledně, tak jste vzpomínala na nějaké ženy v nějakém potoce, že jste viděla, snad po znásilnění nebo...

No... no, no.

Co se událo, můžete nám to popsat?

Ale ta byla mrtvá, ta byla mrtvá... to Rusi udělali, to Rusi.

Docházelo k sebevraždám?

Hodně, hodně, hodně. Ty Sholzovi, co byl ten mlýn velký, ja, tak pan Scholz tu snachu, dvě děcka, manželku a on... se zastřelili. Hodně, hodně si vzali život. Oni nevěděli, jak to půjde dál, když to viděli, tu hrůzu, že... ale... Na hřbitově jsou hroby, tam jsou ty velký, tam jsou... a lágř tady byl, to jsem vám říkala?

No mě by zajímalo, vy jste říkala, že nejdřív přišli Rusové, a doufali jste, že... aby už přišli Češi...

No, no...

A co se dělo, když přišli Češi?

Ježíš no co mám říkat, to vyhodili Němci z baráků, jen co měli na sobě, to jim nechali. A pak přišli s policajta – alespoň těch padesát kilo jim museli dát.

Pro koho byl určen ten tábor?

Který tábor?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Říkala jste, že tady byl tábor, po válce.

Po válce byl tábor, ale... ne, to byl... to měli Češi a tam byli Němci, a tam je zabili a aj hned, tam byl naproti hřbitov, a hned... to byl massengrab. Víte co?

Masový hrob.

No ja, massengrob. A tam vždycky večer donesli ty mrtvý a hodili je tam, já vím kde to je.

Vy jste viděla, jak tady řadí ty české bandy?

Ja, ja, ja... to byla banda. To nebyli normální jak vy Češi, to byla banda.

A přišli i k vám?

Oni... che... k nám přišli, a on takovej mladej kluk a mladá holka řekla, „Tady si vemte, co se vám líbí, si vemte,“ a vy musela být potichu, kdybyste něco řekla...

Takže oni vám vzali nějaké věci?

Co se jim líbilo, vzali. My jsme takový krásný hodinky, trochu větší, jak ty... to oni vzali hned. Ale toto nechali, představte si.

A co to je?

Ten kříž? Podívejte se, to je pod... pod... pozlacený.

A co to je za kříž?

To jsem vám říkala, to už moje prababička to měla. To bude tak skoro tři sta let starý.

A toho se teda nedotkli?

Ne, ne. To tam stálo a oni se ani nedívali. Dívali se a šli pryč. Ani nešáhli na to, báli se, já nevím.

Říkala jste, že naproti hřbitovu byl tábor pro Němce.

Tam byli dříve Angličani, ja, ti potom v pětačtyřicátým roku šli pryč, dom... a tam dali ty Němci. A tam... hrůza... co se tam dělo, to hrozný to tam bylo.

Vy jste tam byla se podívat?

Já... my jsme... já jsem dělala v kuchyni, a můj manžel tam dělal tak jak vedoucí ja, a my jsme kuchařku z lágru... a to večer jsme jim tam zavezli a on říkal, když budeš chtět, pojď se mnou. A já jsem šla a on říkal, ale to „N“ musíš dát pryč. Ja... já jsem to dala pryč, do kapsy. Ježíšmarjá, a teď přišel jeden kluk takhle, na mě mluvil, a já jsem neuměla česky. Tak řekl, „Ty jsi Němka,“ ježíšmarjá Josef... tak co... akorát přišel Franta, a prej, „Ty ju nechej, ale honem, nebo...“ A ráno, já jsem pak byla v závodní kuchyň a to jsem šla ráno o půl šesté pro rohlíky, to přišli policajti z okresu, z národního výboru, na jídlo... na snídani, v poledne a večer... A já jsem šla tady nahoru, a přišli taky tak čtyři kluci mladý, a jestli... „a kdy přijde taková německá svině říkali,“ a já si říkala, „Co já teďka budu dělat,“ a akorát přišel policajt, co k nám šel jíst a „Honem nechte tu holku, ta nám půjde pro snídani, pro rohlíky“ a tak jsem šla. Ale přišla jsem na vrchu a ta paní, co tam... co jim to jednou

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

patřilo, pak už tam byly iný, jo. Ta plakala, z nosa jí tekla krev, z pusy, tak jsem říkala, co je, ježišmarjá... A tak ona měla jenom takový jedny hodinky, tak říkala, „Jenom ty hodinky mi nechte, to je ještě po mamince,“ ja... A to byli takový mladý kluci, a tak jí zbili, ježišmarjá, to nikdy nebudu zapomenout. Vidíte, to byli pár, cez pár takový lumpy je pak celý národ, že.

Co jste viděla v tom táboře, když jste tam šla s tím...?

Já jsem nesměla jít dovnitř, já jsem musela čekat venku. Oni šel jenom... a oni to napsali, donesl jí zpátky tu... že... Ráno musel zas pro ňu jít.

Vy jste říkala, že se pohřbívali do masových hrobů, Němci, kolik jste viděla...?

Tam byli ti, co se sami zabili a ti, co tam v tým lágru zabili.

Kolik tam bylo zabito Němců v tom lágru?

No to vám nemůžu akorát říct, ale pár set, ja. Tam byli...

A vy jste od někoho slyšela, co se tam dělo, v táboře?

Ti co potom přišli ven... ježišmarjá... tam byl jeden, to byli... milice se jmenujou... to byli takový mladý kluky... pušky, oni si nemysleli, bůhví co oni jsou... no. Můžu si trochu vyčistit nos? Co jste ještě se mě chtěl zeptat?

Co se dělo v tom táboře?

Ja. A ten tam byl taky takovej milic, Mrva se jmenoval, Mirek Mrva, toho si budu pamatovat.

A on byl ze Šternberka původně nebo ne?

Ne, ne, ti přišli všecy sem. A teď on byl u nás doma a vykládal, já nevím on znal s Frantou, s mojím dělal v továrně, v Kovotechně, a on byl u nás a vykládal, co tam udělali. Ja, on říkal, „My jsme chytli v lese vojáka,“ tady u Svatý kopečka, „a teď jsme ho bili důle na ty nohy, až jim to poprasklo, pak jsme jim to strčili do horký slaná vody,“ prej to tak nabouchlo, že to bylo jak balony, „A pak jsme ho vždycky okolo toho lágru tento, až zůstal ležet,“ a vždycky mu jednu dali... Já jsem říkala, já nikdy nebudu ten národ český, za to udělal to... protože to jsou pár takový lumpi, jako byli u těch nazi. Ja? Pár takový lumpy a oni pak ten národ celý pak tak... do toho... Ale co já vám vykládám, to je sto procent pravdu. To vám řeknu, já vám nebudu lhát, ne... To je...

Já vám zatím děkuju moc za rozhovr.

Ja, ja. A já vám taky, je to všecko pryč. A já vím, jsou Češi hodní lidi. Babička byla taky, že. A tatínek perfekt uměl česky, on když jsme měli zámectví, tak on musel umět, protože to... ja, ja.

Po krátké pauze bych se vás rád ještě zeptal na několik doplňujících otázek.

No.

Když jsme se bavili o paní Gesslerové...

No. Teď nevím, jestli se ona jmenovala Karolína nebo si to pletu...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Chtěl jsem se zeptat, když jsem se vám ptali na to, kdy vlastně u vás pobývala, tak jste říkala, že to bylo v roce čtyřicet tři...

Třináct let jsem měla.

Ale potom vlastně, když jsme se o tom bavili, po tom rozhovoru...

Já jsem poslední rok chodila... potom, tak ještě jeden rok potom jsem chodila do školy.

Čili když vám bylo třináct, to znamená, že to bylo...

Ted' mám osmdesát devět.

Čili to znamená, že to byl rok...

Čtyřicet... čtyři.

Ano, devatenáct set...

Čtyři...?

Čtyřicet.

Na jaře to bylo, to vím.

Dobře, děkuju.

Já už su blbá taky. Musím...

Když jsme byli u vás naposledy, tak jste vzpomínala na to, že se zde ve městě objevila různá nacistická propaganda. Byly zde ve městě nějaké vlajky?

Ja, vlajky byly. Vlajky byly.

Jaké vlajky?

Háknkrajce. Na každým... vždycky, když něco bylo, že... tak to visely ven.

Byly tady třeba i nějaké portréty?

Ale já vám něco řeknu, to bylo – když jste chtěli mít ten obchod a když jste chtěli žít, když chtělo vaše děcko studovat, tak jste museli jít. Jestli jste byli nacista nebo ne. Do té partaje, že. Ale já vám řeknu, když sedmdesát procent, to je moc. Ja. To vám řeknu.

Byly tady ve městě třeba i portréty nějakých politiků vystaveny?

No Hitlera vždycky. Hitler, ale tak... iné ne. Ježíš, to já vím, to vám přísahám, my jsme neměli ani jeden doma, ani ten pl... protože matka ta s námi měla boj, aby nás mohla žít... no, jak se řekne?

Uživit.

Uživit. No, uživit.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Ještě jsem se chtěl vrátit k té otázce znásilňování ze strany těch ruských...

To bylo hrozný.

...vojáků. Zmínila jste, že jste byla svědkem jedné dívky, která zemřela, že byla mrtvá v tom potoce.

To jsem říkala, že ta moje kamarádka, co byla v tom... a pak jsem viděla, já jsem se vždycky dívala oknem důle, co tam je. A tam ležla na všeci čtyři, ležla domů. To jsem viděla taky, já jsem byla... nejvyšší čas jsem byla schovaná. To jsme měli takovou střechu, a po tej střеше jsem byla schovaná a v noci mi bratr donesl jídlo. Trochu, my jsme taky moc neměli co jest. Pár brambor, trochu vody. Já musím, zaklepat, mně se nic nestalo... a to, jak já jsem ležela pod postele, a ten svítil důle... to si ještě dneska nemůžu představit, že mě neviděl.

A co bylo následkem těch znásilnění?

Jak? Počkejte?

Co se s těmi dívkami stalo? Potom?

Pak je nechali, nechali je a hotovo. Nebo – nejhorší bylo v nemocnici, to jsem vám vykládala, ne. V nemocnici, pan primář Rudolf... to bylo po porodu, co ty ženský... a přišli Rusi, a on si stoupl přede dveře a říkal, že tam nemůžou, že jsou po porodu... tak ho tak zbili a šli tam a znásilnili ty ženský. A on šel dom, on bydlel v nemocnici, a zastřelil se s manželkou. On říkal, že nechce žít. V takovýmhle to... to vám ještě můžu vykládat.

A otěhotněly některé ty znásilněné dívky?

Moja kamarádka jsem vám říkala, ta... Emmy Hofmann se jmenovala.

A víc těch znásilněných žen tady otěhotnělo?

To bylo v nemocnici. To jsem vám říkala ted'ka. Ten primář Rudolf nechtěl pustit, že...

Ale jestli se narodily nějaké děti z těch znásilnění?

Ja, hodně, hodně. Ja. A ještě měly syfilis ty ženský, byly nakažlivý... no. To ja.

Říkala jste, že zde byl masový hrob po válce, kam byli ukládáni Němci, kteří buď spáchali sebevraždu, nebo byli zavražděni Čechy.

No, no. To vám můžu ukázat, kde to je.

A vy jste viděla ten hrob?

Já otevřený. Otevřený, oni byli v takový šedý deky zabalený, a to vždycky zavřeli... a pak večer zase pár hodili... a pak to zavřeli.... Zaházeli... Kousek máme my hrob, a kousek jenom byl... aj manžel to viděl, aj známá tady to viděla ta Vlasta.

Je tam nějaká deska nebo kříž, který by připomínal...?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Nic, nic, nic. Tam je teďka takovej ruskej tento... a ani říkaj, ne tady nic nesmí být, ale dali tam něco a napsali, víte... ty, co zabili a to... ale to je normální hrob a dali jenom takový kámen. Byl normální... a ně jak oni ležijů.

Tak já vám děkuju mockrát za rozhovor.

Ja. Já taky.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.